

Kijk! *hij stempelt*

• door G. Mulder

I.

Op een dorp aan één der Friese meren woonde een bakker en waren vele gezinnen arm.

De bakker was niet alleen bákker, maar óók armvoogd der burgerlijke gemeente. Met nog een paar „beter gesitueerden“ had hij te waken voor tē grote nood in de gezinnen der armen. Hij deed dat met onbaatzuchtige trouw en toonde dikwijls een intuïtief zielkundig kennen der mensen, de armen en hem ten zegen, want hij was méér vrij in zijn beschikkingen dan de beroepsarmverzorger van nu, die, gebonden aan wetten en bepalingen, hun hart stil moeten zetten en maar doen of de wet ál ziel en de bepaling vol bloed is.

De bakker kende zijn mensen. Hij wist „schreeuwende armoe“ juist te iaxeren, en te vinden dē armen met een leveel eigenwaarde om de hand op te houden voor een aalmoes uit handen van een der armvoogden uit de gemeente. Eten van de gemeente?..... „Nooit!“ zeiden de mannen, al liepen ze weken zonder werk....

Dan maar kool door de waterige zand-aardappelen gestampt.. zo bleef ook het aardappelwater be waard, waarin immers vóedsel zat! Vet? Vet was duur, en de aardappels zó gestampt in hun water, met kool vermengd, gleeed door de kelen der hongerigen als

‘t vetste spek. En de eters prezen deze rats: „Kool is kost! Warm moet je ze eten.“

Vlees? — vlees was voor de boeren! En spek? — spek? de kinderen wisten het: als je van school kwam en in betrekking... dan, en niēt de magere lapjes. Toch, niemand mopperde. Als de maag maar vol kwam. En de maag kwam vol: aardappelen met kool, met wortels, met rapen, met uien... Een hartige hap?... wie vloekt daar?....

Brood, om aan bróód te komen was ‘t moeilijkste. De bakker potte wel, maar borgen... ze deden ‘t niet graag en — tot zijn eer gezegd — de bakker vocht mee om ‘t boek, hēt boek, schoon te houden. Brood, èn margarine — Jurgens Solo — dáaraan te komen zonder schulden te maken, dát was het probleem!

Weduwen mochten eten van de gemeente, dat was geen schande. Ook oude mensen, tenminste als de kinderen beslist niet konden helpen. Maar een gezond volledig gezin: néén!

II.

Toch kon het te erg worden ook! Een goede moeder gaf wel eens meer te eten aan de kinderen dan ze kwijt mocht zijn. Grote jongens hadden aan de broodtafel vaak eerder de bedeelde sneden op dan een koppel hongerige kippen

een paar handjes korrelvoer. Zo gebeurde het dat een goede moeder haar nood klaagde bij den bakker.

— Betaal dan als je man werk heeft, vrouw Haarsma!

— ‘k Mag niet borgen! M’n man zou een ongeluk aan me beginnen. Toen dacht de bakker een ernstige gedachte: die vrouw had gelijk! Hoe moest het nu, hòe?

— Vrouw Haarsma, wanneer wij dan als armvoogden wekelijks eens wat mochten doen....

Hoe moest hij het toch voorzichtig zeggen wat hij gedacht had. — Van de gemeente?... Ondersteuning?....

Ze betrok wit, vrouw Haarsma en riep haar woorden als een schreeuw door de winkel, terwijl ze tegelijk de deurknop vastgreep om weg te lopen als harder klap haar gegeven werd. Even bleef ze zo staan om de smaat te verwerken... toen: — rekte zij zich uit, was ze groter? — kwam vlak voor de toonbank staan, hief als een onbezoedeld vaandel haar ruwe werkhands omhoog en riep als vrije Friese vrouw verontwaardigd:

— Mijn man komt hier nooit!! Toen voelde de bakker zijn roeping sterker dan ooit. Hij was toch aangesteld door de overheid? Mocht hij honger toelaten? De vrouw had waarheid gesproken: de man zou niet bij hem ko-

men de hand ophouden om brood van de gemeente. Maar al was hij geen diaken van de kerk die armoede opzoeken moest — tóch zou hij, armvoogd van de gemeente, bij wien men komen moest en vragen, zèlf gaan. Deze beslissing genomen, sprak hij bijna gebiedend:

— Vrouw Haarsma, u haalt brood zoveel uw gezin nodig heeft. Ik zeg nõdig!

— Ja, baas.... Was de bakker geen baas?

— En dan kom ik één keer per jaar bij je man om een briefje te laten tekenen.

— Ja, baas....

Ze zei het weer.... het was een

man, de báás, die gesproken had, en het was haar altijd een ere geweest dat ze als vrouw haar plaats, èn wat ze zeggen moest, wist.

Het duurde „weken en weken“ voor ze het zei tegen Haarsma, haar man, die al lang gemerkt had dat zijn vrouw omliep met iets. Op een avond gebeurde het. Hij vroeg:

— Heb je iets?

— Néé! Ze schrok toch zo....

— Heb je schuld? Hij had ook wel dat vele brood gezien en meegegeten met of zonder Solo.

— Schuld?.... Néé! En ze sprak de waarheid.

— Nou!?

Hij zag haar aan of hij zeggen wilde: wat dan? — zeg toch wat het dan wèl is; je hoeft van je hart geen doofpot te maken. Als je geen schuld hebt, dan geeft het toch niks.

Dat was ook zo en het ontviel haar mèt dat ze een steek van haar breiwerk liet vallen:

— De baas komt wel eens.. dan moet je tekenen!

Gelukkige ontlaste vrouw, — het opkomende onweer dat zich ernstig liet aanzien, dreef „zonder slag of stoot“ over.

Hun jongste jongen kwam natuurlijk net in huis, toen de baas er

was met het briefje om te laten tekenen.

— Jongel... Geef me es een pen!...

De vader tekende de kwitantie: ontvangen voor zoveel centen brood. De baas had niet alle broden berekend en vertrok met de gelukkige gedachte een gezin te hebben geholpen.

Maar die jongen, die snotaap, brak z'n grote mond open en schreeuwde, z'n vader verwijtend aankijkend:

— Is dat van de gemeente?... Toen sloeg die vader hem vlak in z'n gezicht.

Dat troostte den jongen.... z'n vader was kwaad;... toch nog kwaad. Het was de schuld van den bakker!

Alle mensen van 't dorp groetten den bakker: „dag baas." Voortaan groette één jongen, zo'n snotaap, den bakker niet meer. En in dien jongen groeide een eed: zolang het nodig was zou hij vechten om z'n ouders vrij te houden van de gemeente. Door één gedachte was hij bezeten en verkocht zichzelf aan de eer van zijn vader en moeder.

III.

Toen voor Haarsma de oude dag kwam, was de jongste jongen nog thuis en werkte voor hen. Hij liet zijn tijd van trouwen voorbij gaan. Of hij dan geen vrouw wilde? Ja! Ja! Ja!

Maar hij begroef het, dat begeren. Al zijn broers en kameraden raakten getrouwd, kregen een gezin, en hij zat maar stil bij die oude mensen.

Niemand wist iets van zijn gevecht — oud vrijgezel tussen de dertig en veertig. Later hebben sommige mensen toch iets ervan begrepen, toen hij op een jaarfeest van de J.V. een voordracht voorlas, getiteld: Jan Jansen.... Een vader brengt eerder zes

kinderen groot

Dan zes kinderen.....

Ja, toen hebben sommigen wel wat gemerkt. Hij had ze scherp gezegd die woorden.... Doelde hij soms op hen, en was hij zelf zo'n heilige?

Er waren die namen het kwalijk.

De zoon verwierf met veel moeite een vaste betrekking.

Menig meisje zou nog „ja" gezegd hebben als hij het vroeg, al was hij een man tegen de veertig. Maar hij werkte voor zijn oude lui en bleef thuis.

Lang bleef hij jong... maar toen hij veertig werd erkende hij bij de ouderen te behoren, en bedankte als lid van alle jeugdorganisaties. De belofte aan zichzelf bleek duur, want na dit bedanken werd elke dag sterker het verlangen toch eenmaal een vrouw te mogen liefhebben, een eigen gezin te mogen vormen. Er om bidden durfde hij niet... hij had vrijwillig deze last op zich genomen en het zou wezen of hii naar het sterven van zijn ouders verlangde. Hij daarnaar verlangen, hoe kwam hij toch aan die gedachte? Neen, door de zorg voor hen had hij juist zijn ouders méér lief gekregen. Zolang zij er waren zou hij elke gedachte aan een ander wegduwen. Geheel lukte dit niet — 't werd vechten, en met alle oorlog had zijn strijd gemeen: verliezen en winnen.

Eerst stierf de vader.

En de zoon, die altijd recht op ging, liep gebogen achter de baar. De mensen zeiden: wat gelukkig voor hem dat zijn moeder nog leeft. Maar 't duurde niet lang of de moeder stierf ook. De begrafeniskosten waren de laatste centen die hij voor zijn ouders betaalde.

Allang is de bakker geen armvoogd meer. De gemeenteraad heeft een armmeester benoemd op een traktement van een politieagent. Hij heeft het moeilijk de zin der wetten en voorschriften te begrijpen — laat staan die in toepassing te brengen zoals de overheid het wil. En er zijn buitengewone armen gekomen waar de armmeester niets mee te maken heeft: de crisiswerklozen.

De jongste zoon van die oude mensen is drie jaar na de dood van z'n moeder nog gelukkig getrouwd. Zijn meer dan tien jaar jongere vrouw wacht nu het derde kindje....

Gelukkige man!..... gelukkige vader!.....

Maait de mens in dit leven wat hij gezaaid heeft?

IV.

Gods zon schijnt over bozen en goeden — Zijn regen verkwikt rechtvaardigen en onrechtvaardigen. Maar ook Zijn oordeel „werkloosheid" treft nijveren en lui-aards.....

Het zuivelbedrijf, waar Haarsma Junior werkte, was niet groot — toch wilde de jonge directeur eens echt groot doen en speelde als meer groten: rationalisatieel. Zo raakte Haarsma ontslagen. Liep hij niet tegen de vijftig?

De oude bakker had nooit veel buitenlucht in z'n leven genoten en neemt het er van nu zijn zoon de zaak heeft overgenomen. Geleund op zijn stok wandelt hij 't dorp door. Hij mag overdag wandelen. De mensen van 't dorp bekennen dat hij genoeg gewerkt heeft en gunnen den ouden baas zijn rente. Kijk hoe hij groet met z'n stok!...

Bij 't Gemeentehuis blijft hij staan — het is er druk. De werklozen stempelen. Het vergenoegde gezicht van den bakker betreft, terwijl hij herkent: een jonge van die... de oude... een zoon van de weduwe...

Ze groeten den baas als ze klaar zijn met stempelen en hij groet terug met zijn stok — even in de hoogte.

Maar waarom groet hij niet terug de mannen die nu passeren en groeten: dag baas! — Schudt zijn hand die de stok vasthoudt? — béven zijn benen? — —

Hij heeft Haarsma herkent toen die binnen ging!

Gaat Haarsma óók stempelen? — De oude bakker hoort nog de klap die de oude Haarsma den jongen gaf toen die vroeg, met een verwijt in zijn stem: is dat van de gemeente? Hij had hem in zijn gedachten gezegend op dat moment en later toen hij zo goed voor zijn ouders zorgde geprezen bij anderen. En het had hem pijn gedaan dat die flinke jonge kerel hem niet aankijken wou....

Néé... hij wilde hem niet tegenkomen nu. En toen Haarsma uit 't stempellokaal kwam, keerde de bakker zich om, liep terug. En toch ging hij 's avonds naar Haarsma's woning, de aangeboden stoel nam hij niet, maar daar midden over de kamer greep de bakker de hand van den kerel en zei, terwijl de tranen zich niet

lieten terugdringen:
— Jonge, jonge! dat zal wat voor je geweest zijn! — jij stempelen!
— ik weet wel jonge — je kijkt mij niet aan, omdat ik je ouders wou helpen — het spijt mij — want ik hou van je! Maar jonge, — Haarsma! — keer je gezicht nooit van God af! Doe dat nóóit jonge — want — want — want Hij

houdt véél meer van je dan ik! En wat je voor je ouders gedaan hebt kunnen de mensen vergeten, maar weet dit jonge — GOD nooit!
— BAAS! 'n Schreeuw van Haarsma.
— Néé — wij moeten „GOD” roepen, — jij en ik, en wij allemaall

